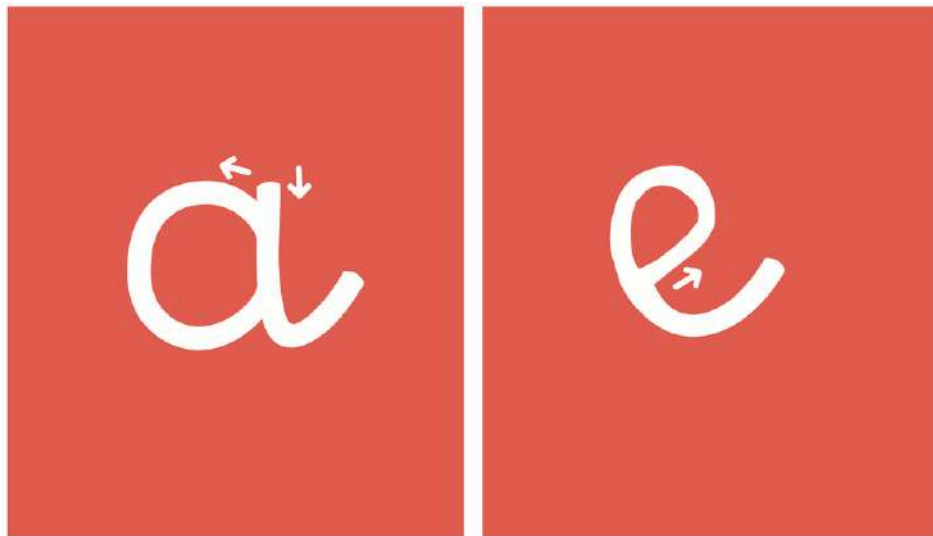

Uvod u Montessori pisanje i čitanje

Djeca su ljudska bića koja zaslužuju poštovanje, superiornija od nas zbog svoje nevinosti i većih mogućnosti za svoju budućnost. - Maria Montessori

Montessori slova na brusnom papiru možeš preuzeti u Montessori materijalima.

Što ćeš naći u ovoj lekciji

- Kako Montessori promatra razvoj pisanja i zašto priprema počinje mnogo prije olovke i papira
- Kako se razvijaju ruka, pokret i fina motorika potrebni za pisanje

- Kako dijete povezuje glas, oblik slova i pokret ruke kroz brusna slova, metalne umetke i pomičnu abecedu
- Zašto se pisani jezik razvija kroz stvarne riječi, iskustva i interese djeteta, a ne učenjem abecede kao niza slova

Montessori materijali za pripremu ruke

Prije samoga pisanja dijete kroz svakodnevni rad razvija koordinaciju, snagu prstiju, preciznost i lakoću pokreta. Posebno su važne aktivnosti i materijali koji uključuju:

- [aktivnosti praktičnog života](#) i [fine motorike](#) – prelijevanje, presipavanje, otvaranje i zatvaranje posuda, korištenje žlice, hvataljki i kvačica
- **aktivnosti koje razvijaju pincetni i troprstni hvat** – uzimanje sitnih predmeta, premještanje pomoću hvataljki i precizan rad prstima
- [cilindri s drškom](#) – osobito zbog hvata kvake trima prstima koji će poslije sudjelovati u držanju olovke
- **umetaljke i slagalice s malim hvataljkama**
- **aktivnosti nizanja i provlačenja**
- **rezanje škarama**
- **šivanje i jednostavne aktivnosti s iglom**, kada je dijete razvojno spremno
- **rad s plastelinom ili glinom** – stiskanje, valjanje i oblikovanje
- **crtanje i slikanje različitim sredstvima**
- **osjetilne aktivnosti za razvoj dodira i kontrole pokreta**, poput dodirnih ploča i materijala za razlikovanje tekstura.

Ne radi se o „vježbama za pisanje” u užem smislu jer njihova je vrijednost upravo u tome što dijete kroz smislen i zanimljiv rad razvija ruku koja će kasnije biti sposobna pisati lako, precizno i kontrolirano.

Glavni Montessori materijali povezani s pisanjem

Kada je riječ o izravnijoj pripremi za pisani jezik, posebno su važni:

- **metalni umetci** – pripremaju ruku za vođenje olovke, kontrolu pokreta, održavanje poteza unutar granica i postupno stvaranje dugih, pravilnih linija
- **brusna slova** – povezuju oblik slova, pokret ruke i odgovarajući glas; dijete slovo istodobno vidi, dodiruje i sluša
- **pomična abeceda** – omogućuje djetetu da sastavlja riječi prije nego što ih njegova ruka može samostalno napisati
- **predmeti i realne slike za glasovne igre** – koriste se za slušanje i izdvajanje početnih, završnih i kasnije srednjih glasova u riječima
- **kartice i materijali za imenovanje** – povezuju govor, predmet, sliku i pisani jezik
- **olovke u boji i papir** – za rad s metalnim umetcima, crtanje i kasnije spontano pisanje
- **slova i riječi povezane sa stvarnim predmetima i iskustvima** – kako bi pisani jezik od početka ostao vezan uz značenje, a ne uz mehaničko učenje znakova.

Uvod

Pisanje je složen čin. U njemu sudjeluju različiti čimbenici koji se u konačnom činu pojavljuju sjedinjeni, ali se mogu promatrati i razvijati odvojeno. Jedan dio odnosi se na motoriku: na držanje sredstva za pisanje, lakoću ruke i sposobnost izvođenja određenih poteza. Drugi se odnosi na oblik slova i na pokret kojim se taj oblik proizvodi. Tek kada su ti mehanizmi pripremljeni, mogu se staviti u službu jezika i inteligencije.

Montessori zato ne polazi od samog pisanja, nego od pripreme njegovih sastavnih elemenata. Dijete ne uvježbava slova tako da ih ponovno i ponovno ispisuje, već se njegove sposobnosti razvijaju kroz odvojene aktivnosti koje imaju vlastitu svrhu i koje ga istodobno pripremaju za pisanje. Ruka se postupno usklađuje, postaje laka i precizna; tri prsta koja će jednoga dana držati olovku već rade u brojnim svakodnevnim i osjetilnim aktivnostima; oko uči pratiti oblik, a pokret se učvršćuje ponavljanjem.

U toj pripremi osobitu važnost ima osjetljivo razdoblje za pokret. Montessori opisuje malu djecu kao izrazito zainteresiranu za rad rukom, za dodirivanje, premještanje, umetanje, ponavljanje i usavršavanje pokreta. Upravo u tom razdoblju motorika se prirodno učvršćuje. Ako se djetetu omoguće aktivnosti koje odgovaraju toj unutarnjoj potrebi,

mehanizmi potrebni za pisanje razvijaju se bez prisile i bez napora koji se javlja kada se pisanje uvodi tek poslije, kada je osjetljivo razdoblje za takvu vrstu pokreta već oslabilo.

Montessori zato naglašava da se **ruka priprema za pisanje prije samoga pisanja**. Metalni umetci, precizni pokreti, dodirivanje obruba, kontrola pritiska i ponavljanje poteza nisu vježbe pisanja u uobičajenom smislu. Oni pripremaju ruku da bude sposobna pisati. Dijete razvija lakoću, kontrolu, smjer i postojanost pokreta, a da pritom nije opterećeno zahtjevom da mora proizvesti slovo.

Drugi se čimbenik odnosi na sam oblik slova. Kod brusnih slova dijete ne upoznaje slovo samo vidom. Ono ga dodiruje i prati njegov oblik u smjeru pisanja. Pokret ruke, dodir i vid djeluju istodobno, a oblik se povezuje s glasom. Tako se učenje ne oslanja samo na vizualno pamćenje, nego i na dodirno-mišićno iskustvo. Dijete pamti slovo gledajući ga, dodirujući ga i izvodeći njegov pokret.

Montessori pritom ne polazi od abecede kao niza znakova koje treba naučiti redom. Polazi od govornog jezika koji dijete već posjeduje. Dijete sluša glasove u riječima, razlikuje ih i postupno otkriva da se svaki glas može predstaviti znakom. Slovo se zato predstavlja po zvuku, a ne kao apstraktno ime u abecednom nizu. Kada dijete upozna nekoliko glasova i znakova, oni se odmah mogu koristiti u stvarnim riječima.

Zato u Montessori okruženju učenje pisanog jezika ne počinje učenjem abecede od početka do kraja. Počinje živim jezikom. Dijete se susreće s riječima koje već poznaje, predmetima koji ga okružuju, imenima, zvukovima i značenjima. Iz tog poznatog jezika izdvajaju se glasovi, a zatim se ti glasovi povezuju s grafičkim znakovima. Kada dijete shvati da riječ može analizirati na pojedine glasove i da svaki od njih može predstaviti odgovarajućim slovom, otvara mu se novi način rada s jezikom.

Pomična abeceda posebno jasno pokazuje ovu Montessori ideju. Dijete može sastavljati riječi prije nego što je njegova ruka sposobna fizički ih napisati. Ono uzima pojedina slova, raspoređuje ih prema zvukovima koje čuje u riječi i tako stvara riječ „slovo po slovo“. Time se rad inteligencije odvaja od mehaničke teškoće pisanja. Dijete može analizirati vlastiti govor, sastavljati riječi i izražavati misao, iako još ne mora biti spremno oblikovati svako slovo olovkom.

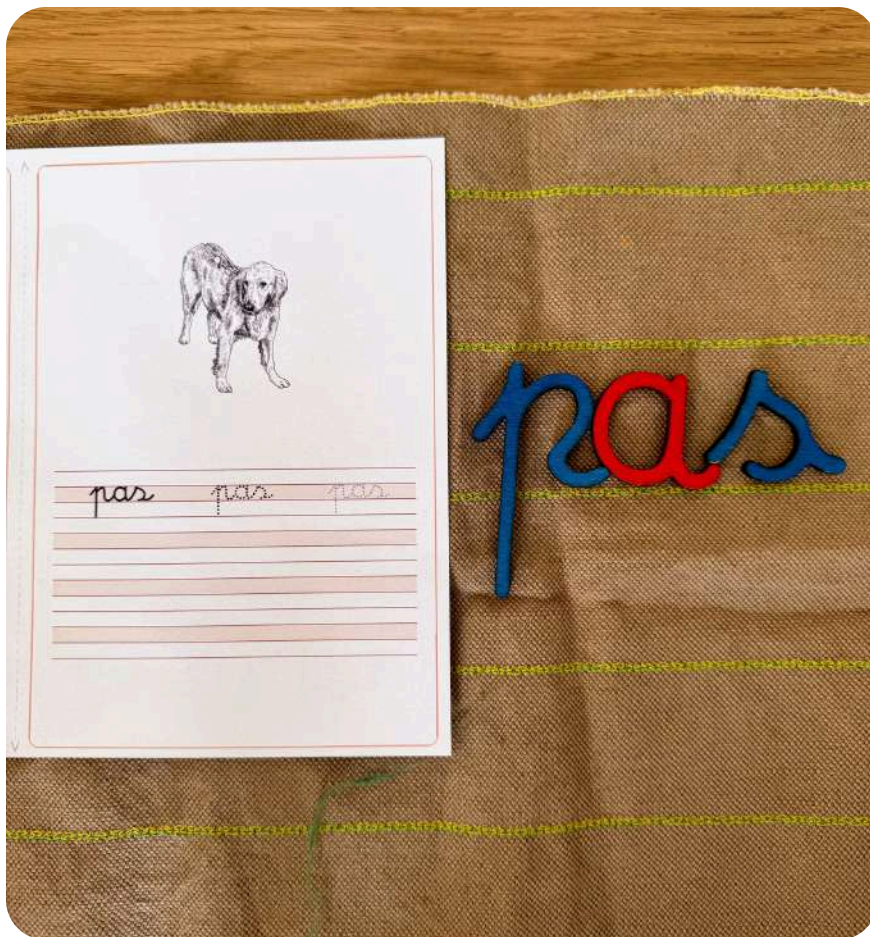
Upravo zato se u Montessori okruženju pisanje često pojavljuje ranije nego u uobičajenom školskom sustavu. Ne zato što dijete ranije počinje s pisanjem u školskom smislu, nego zato što su njegovi pojedini mehanizmi dugo pripremani odvojeno. Kada se ruka, pokret, glas, znak i jezična analiza jednom sjedine, pisanje može nastati gotovo kao posljedica već dovršenog razvoja.

Montessori pritom razlikuje **mehanizam pisanja od višeg čina jezika**. Mehanizam se može analizirati, pripremiti i uvježbati. Ali pravi čin pisanja počinje tek kada se ti pripremljeni mehanizmi stave u službu inteligencije, odnosno kada dijete pomoću znakova želi izraziti riječ, misao ili značenje. Zato pisanje u Montessori pristupu nije samo grafomotorička vještina. Ono nastaje na sjecištu pokreta, osjeta, govora i mišljenja.

Priprema ruke i uma

Maria Montessori stoga predlaže metodu zahvaljujući kojoj djeca uče pisati i čitati u tri faze.

1. Prije svega provode aktivnosti usmjerene na usavršavanje ruke kao što su šivanje, uvlačenje konca, vezivanje čvorova, izvlačenje, itd.
2. Zatim je usmjeravaju na praćenje oblika slova, ali bez potrebe da bilo što čitaju ili pišu. U toj se fazi pripremaju držati pribor za pisanje kojim označavaju slova zahvaljujući brusnim slovima ili crtanjem geometrijskih oblika na željeznim predlošcima kojim naprežu snagu, stisak, lakoću crte, ali nikad ne pišu.
3. Zatim uče spajati slova i njihove glasove. U toj fazi počinju manipulirati papirnatim ili plastičnim slovima te ih sastavljaju uz pomoć slika ili predmeta. Kada se ove tri faze uspješno završe, dijete će pisati i čitati jednostavno spajajući i sintetizirajući prethodno znanje.

Dio iz [Pisanke prvih riječi](#) i Montessori mobilni alfabet

U tom procesu odrasla osoba, osim pripreme okoline i materijala, osigurava da djeca dobiju lekcije o pravilnom kretanju ruke, glasovnim vrijednostima slova, pravopisnim poteškoćama, itd.

Zatim postoji još jedna posebnost Montessori metode, a to je da ovim pripremnim vježbama čitanje započinjemo zajedno s pisanjem:

- 1) kod slova od brusnog papira koja se dodiruju prstima ili kistom već imamo embrionalni čin pisanja,**
- 2) prepoznavanje slova prvi je početak čitanja.**

Stoga dijete piše i čita gotovo zajedno, s tim da pisanje malo nadmašuje čitanje jer se u ovim pripremnim vježbama više pažnje posvećuje motoričkom mehanizmu s obzirom na prepoznavanje glasovno-oblikovne veze.

Nomenklaturne kartice

Primjer Montessori nomenklturnih kartica iz [modula Botanika unutar Zapi za malene](#), na Zapi platformi

Za poticanje čitanja na scenu stupaju nazivlja koja se spajaju s predmetima. U ovom slučaju dijete ne samo da čita imena, već se trudi razumjeti riječ koja se odnosi na neku stvar. Nakon nomenklturnih karticu tu su zapovjedne kartice u kojima djeca čitaju rečenicu kako bi izvršila naredbu.

Kartice sadrže izraze kao što su “ustani, otvori prozor” ili “naoštri crvenu i plavu olovku” , itd. Ova igra, koja postaje sve složenija, navikava djecu na čitanje dok pokušavaju razumjeti značenje rečenica te ih stavlja u poziciju da se uhvate u koštac sa svojim prvim knjigama, narativnim tekstovima te da budi spremni za čitanje i pisanje s lakoćom.

U Modulu Jezik naći ćeš primjere aktivnosti koje postupno uvode dijete u svijet jezika od prve godine života pa sve do početka škole i kasnije (mnoge Montessori aktivnosti jezika idealne su za prvi i drugi razred osnovne škole, kada djeca usvajaju prvo pisanje i čitanje).